

Onderwijs en arbeidsmarkt: tweemaal actief

Organisation for Economic Coöperation and Development (2002), *Education at a Glance. OECD Indicators 2002*, OECD Publications, Paris, 382 p.

“Onderwijs speelt een sleutelrol bij het aanleren van kennis en kwalificaties die nodig zijn voor een actieve deelname aan het maatschappelijk en economisch gebeuren.” Met deze wijsheid in het achterhoofd stelt de Oeso jaarlijks een stand van zaken op met betrekking tot het onderwijs in de lidstaten. Het resultaat is een verzamelboek van internationaal vergelijkbare onderwijs-indicatoren, Education at a glance. In dit artikel zien we eerst dat het globale onderwijsniveau van de bevolking in de Oeso-ruimte sterk toenam tijdens de voorbije vijf jaar. Vervolgens gaan we na hoe jonge twintigers in de verschillende lidstaten balanceren tussen het onderwijs enerzijds en de eerste stappen op de arbeidsmarkt anderzijds.

Aan het andere uiteinde situeren zich vooreerst Zwitserland en de Verenigde Staten, twee landen waar het aandeel laaggeschoolden teruggelopen is tot een achtste van de bevolking. Zij worden op de voet gevolgd door vooral enkele Oost-Europese en Noordelijke landen waar we telkens minder dan 20% laaggeschoolden tellen. Het zijn Tsjechië, Slowakije en Polen die de meest verrassende plaats innemen in de Oeso-rangschikking, met respectievelijk 14%, 15% en 19% laaggeschoolde inwoners. Deze gegevens wijzen op een verre-gaande democratisering van het secundair onderwijs in de betreffende lidstaten.

Van laag tot hoog

Laaggeschoold: geen minderheid

In ongeveer de helft van alle Oeso-lidstaten is anno 2001 nog steeds een derde of meer van de inwoners tussen 25 en 64 jaar *laaggeschoold*, wat wil zeggen dat zij geen diploma van het hoger secundair onderwijs behaald hebben (tabel 1). In landen als Portugal, Mexico, Turkije en Italië heeft zelfs meer dan de helft van de volwassen bevolking de eindmeet in het secundair onderwijs niet gehaald. Ook België en het Vlaams Gewest kennen nog steeds een relatief grote groep laaggeschoolde inwoners, met name 41% en 39%, tegenover een (ongewogen) Oeso-gemiddelde van 34%.

Hooggeschoold: geen evidentie

Wat de deelname aan het *hogere onderwijs* betreft speelt Oost-Europa echter niet meer mee. Met slechts 11% à 12% van de volwassen inwoners dat er afstudeerde aan een hogeschool of universiteit situeren de betrokken Oost-Europese landen zich immers bij de zwakst presterende lidstaten. Enkel Portugal en Turkije presteren nog iets zwakker (9%). In slechts vier landen loopt het aandeel hooggeschoolden daarentegen op tot meer dan een derde van de bevolking: Canada, Verenigde Staten, Ierland en Japan. België en Vlaanderen situeren zich met 28% hooggeschoolden iets boven het ongewogen Oeso-gemiddelde (23%).

Laag, hoger, hoogst

Samengevat voor België en het Vlaams Gewest blijkt dat er nog heel wat volwassen inwoners zijn die het onderwijs vroegtijdig hebben verlaten. Aan de andere kant tellen we toch ook een relatief grote groep

volwassenen die een uitgebreide onderwijsloopbaan achter de rug hebben en succesvol deelnamen aan het hoger onderwijs. Bovendien valt er op te merken dat er op het niveau van het secundair onderwijs een inhaalbeweging aan de gang is. Dit kunnen we afleiden uit een verdeling naar leeftijd en geslacht van het

Tabel 1.

Onderwijsniveau van de bevolking tussen 25 en 64 jaar (Oeso-lidstaten en Vlaams Gewest; 1996 en 2001).

(%)	2001				1996	
	Laag- geschoold (a)	Hoger- geschoold (b)+(c)	Midden- geschoold (b)	Hoog- geschoold (c)	Laag- geschoold	Hoger- geschoold
Portugal	80	20	11	9	80	19
Turkije	75	25	16	9	83	17
Spanje	60	41	17	24	70	31
Italië	55	45	35	10	62	38
Griekenland	49	50	33	17	56	44
Luxemburg	48	53	35	18	71	29
Ierland	43	58	22	36	50	51
Australië	41	59	30	29	43	57
België	41	60	32	28	47	54
Vlaams Gewest	39	61	33	28	45	54
Frankrijk	36	64	41	23	40	60
Nederland	35	65	41	24	37	63
Korea	32	68	44	24	39	61
Hongarije	30	70	56	14	37	63
Finland	26	74	42	32	33	67
Oostenrijk	24	76	62	14	29	71
Nieuw-Zeeland	24	76	47	29	40	60
Denemarken	20	81	54	27	34	66
Polen	19	81	69	12	26	74
Zweden	19	81	49	32	26	74
Canada	18	81	40	41	24	77
Duitsland	18	83	60	23	19	82
Groot-Brittanië	17	83	57	26	24	77
Noorwegen	15	86	57	29	18	82
Tsjechië	14	86	75	11	16	84
Verenigde Staten	13	87	50	37	14	86
Zwitserland	12	88	62	26	20	80
Oeso (ongewogen gemiddelde)	33	67	44	23	40	60

Bron: Oeso, NIS EAK (Bewerking Steunpunt WAV).

aandeel hogergeschoolden (midden- en hoggeschoolden). Bij de 25- tot 34-jarigen van vandaag in België en Vlaanderen zijn er immers heel wat meer die een diploma van het hoger secundair onderwijs behaalden dan bij de oudere volwassenen (tabel 2). Vooral bij de jonge vrouwen is de voorsprong groot: 82% hogergeschoolden in het Vlaams Gewest en 78% in België tegenover zo'n 60% bij de totale groep van 25- tot 64-jarige vrouwen. Naarmate deze 25- tot 34-jarigen van vandaag ouder worden, zal ook het globale onderwijsniveau toenemen.

Tabel 2.

Het aandeel hogergeschoolde inwoners (midden- en hoggeschoold) naar leeftijd en geslacht (Vlaams Gewest en België; 2001).

(%)	25-34 jaar	35-44 jaar	45-54 jaar	55-64 jaar	25-64 jaar
Mannen					
Vlaams Gewest	78	65	56	43	62
België	74	62	54	44	60
Vrouwen					
Vlaams Gewest	82	68	51	34	60
België	78	65	51	35	59

Bron: NIS EAK (Bewerking Steunpunt WAV).

Dat er steeds meer gestudeerd wordt, kunnen we ook concluderen op basis van de evolutie van het onderwijsniveau van de bevolking in de verschillende Oeso-landen tussen 1996 en 2001 (OECD, 1998 en 2002). Zowat elk land wordt gekenmerkt door een *stijging* van de groep inwoners die het secundair onderwijs volledig hebben doorlopen (tabel 1). In Nieuw-Zeeland en Denemarken ligt het aandeel hogergeschoolden (midden- en hoggeschoolden) in 2001 zelfs zo'n 15 procentpunten hoger dan in 1996. Het meest problematisch daarentegen lijkt de situatie in Portugal waar het aandeel hogergeschoolden stabiel blijft op zo'n 20% van de inwoners tussen 25 en 64 jaar.

Erst studeren, dan werken

Het aandeel werkenden in de Vlaamse bevolking tussen 25 en 64 jaar bij laag-, midden- en hogge-

schoolden bedraagt respectievelijk 52%, 77% en 86%¹ (Steunpunt WAV, 2002, p. 55). Deze drie cijfers tonen aan dat de kansen op de arbeidsmarkt toenemen naarmate het genoten onderwijsniveau hoger is. In België en Vlaanderen moet elke jongere vanaf 18 jaar dan ook de afweging maken tussen verder studeren of niet. Uit een enquête bij Vlaamse 23-jarigen (SONAR, 2000, p. 34 e.v.) blijkt dat zes op tien onder hen ooit startte in het hoger onderwijs en dat zij dit vooral deden uit interesse voor de studies, om zich persoonlijk te vormen, met het vooruitzicht op een goede job en om later het verkozen beroep te kunnen uitoefenen. Toch zijn er ook jongeren die er van uitgaan dat ze ook een goed betaalde job kunnen vinden zonder een hoger diploma en dat ze het door hen verkozen beroep al doende kunnen leren. Belangrijk is bovendien dat het één het ander niet uitsluit, met andere woorden een jongere kan er ook voor opteren om studies en een job te combineren.

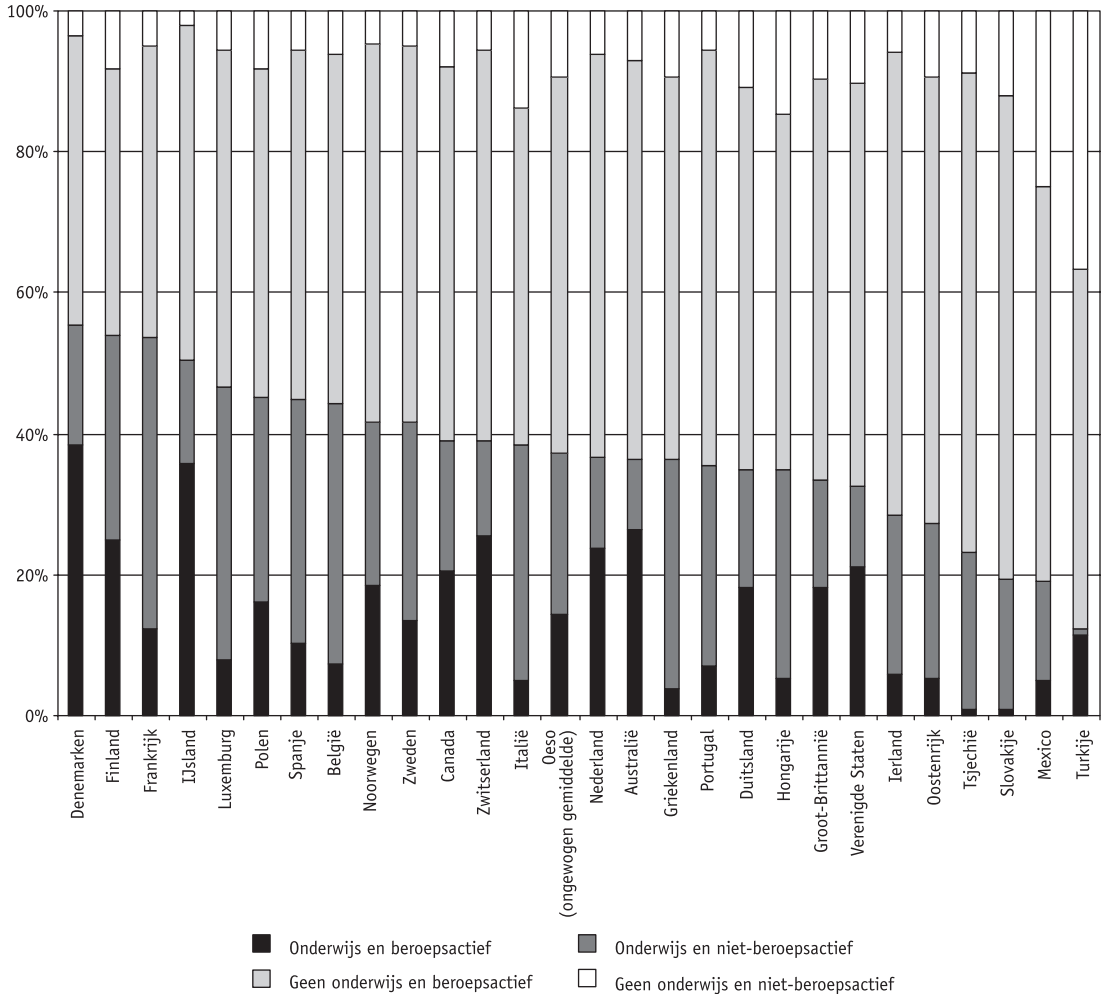
De *overgang tussen onderwijs en arbeidsmarkt* is voor vele jongeren een belangrijke fase in hun levensloop. In deze paragraaf zoemen we verder in op dit transitieproces en plaatsen we het in een internationale context. Figuur 1 geeft weer in welke mate de 20- tot 24-jarige inwoners in de verschillende Oeso-lidstaten participeren aan het onderwijs enerzijds en aan de arbeidsmarkt anderzijds.² De lidstaten zijn geranscht volgens het globaal aandeel jongeren dat nog studeert, ongeacht het feit of zij actief zijn op de arbeidsmarkt. Wat meteen opvalt is dat in de meeste Oeso-landen de meerderheid van de 20- tot 24-jarigen niet meer studeert. Van de niet-studerende jongeren is bovendien de grote meerderheid actief op de arbeidsmarkt, zij het als werkende of als werkzoekende.

Slechts in vier lidstaten – Denemarken, Finland, Frankrijk en IJsland – neemt nog meer dan de helft van alle 20- tot 24-jarigen deel aan het onderwijs. Wat het aantal studerende jongeren betreft in deze leeftijdsgroep leunt ook België hier nauw bij aan (44%). Het tegendeel is waar in landen als Turkije, Mexico en Slovaakse, waar minder dan 20% van de 20- tot 24-jarigen deelneemt aan het onderwijs.

Het al dan niet deelnemen aan de arbeidsmarkt geeft bijkomende informatie over de positie van de jongeren tijdens de transitieperiode. Het *combine-*

Figuur 1.

Onderwijs- en arbeidsmarktdeelname van jongeren tussen 20 en 24 jaar (Oeso-lidstaten; 2001).

Bron: Oeso (Bewerking Steunpunt WAV).

ren van studies met een actieve deelname aan de arbeidsmarkt is het sterkst ingeburgerd in Denemarken en IJsland, waar meer dan een derde van alle 20- tot 24-jarigen zich in dit statuut bevindt. In deze landen staat een zeer hoge opleidingsdeelname bij de jongeren niet haaks op een ruime arbeidsmarktdeelname van dezelfde twintigers. In andere landen, waaronder België en Frankrijk, wordt dit traject daarentegen nauwelijks doorlopen. Kenmerkend voor deze landen is dat de jongeren er vooral kiezen voor een 'zuivere' onderwijsloopbaan die volledig doorlopen wordt vooral

eer de stap te zetten naar de arbeidsmarkt. Slechts 7% van de Belgische jongeren tussen 20 en 24 jaar biedt zich al aan op de arbeidsmarkt terwijl de studies nog niet afgerond zijn.³

Besluit

Uit de onderwijsindicatoren van de Oeso blijkt dat er in de meeste lidstaten nog steeds een omvangrijke groep volwassen inwoners bestaat die nooit een diploma hoger secundair onderwijs behaalde. Zo is

anno 2001 in België 41% van de 25- tot 64-jarigen laaggeschoold. Aangezien het aandeel hogerschoolden de afgelopen vijf jaar toenam in zowat elke lidstaat kunnen we wel afleiden dat het democratiseringsproces van het (secundair) onderwijs zich verderzet.

In de meeste Oeso-landen heeft de meerderheid van de 20- tot 24-jarigen de studies afgerond en zich reeds aangeboden op de arbeidsmarkt. Toch zijn er ook landen waar een aanzienlijk deel van deze leeftijdsgroep nog aan het studeren is. De transitieperiode tussen onderwijs en arbeidsmarkt krijgt nog een bijkomende dimensie indien de jongeren kiezen voor een traject waarbij ze studies combineren met een actieve participatie op de arbeidsmarkt. In tegenstelling tot onder andere Denemarken, maken Belgische jongeren hier echter nauwelijks gebruik van; de jongeren die zich hier op de arbeidsmarkt begeven, hebben hun onderwijsloopbaan in de meeste gevallen reeds volledig afgerond.

Wim Herremans
Steunpunt WAV

Noten

1. Dit zijn de werkzaamheidsgraden.
2. De positie van een bepaald land wordt in zekere mate beïnvloed door de mogelijkheid van een combinatie van deeltijds leren en deeltijds werken, door de duur van het leerplichtonderwijs en door de toestand van de arbeidsmarkt.
3. Dezelfde landenpatronen zijn reeds terug te vinden bij de 15- tot 19-jarigen.

Bibliografie

- Organisation for Economic Coöperation and Development (2002), *Education at a Glance. OECD Indicators 2002*, OECD Publications, Paris, 382 p.
- Organisation for Economic Coöperation and Development (1998), *Education at a Glance. OECD Indicators 2002*, OECD Publications, Paris, 432 p.
- Steunpunt WAV-SSA (2002), *De arbeidsmarkt in Vlaanderen, Jaarboek 2002*, Leuven, 334 p.
- Steunpunt WAV-SSA & SONAR (2000), *De arbeidsmarkt in Vlaanderen, Jaarreks 2000, Deel 4, Jongeren in Transitie*, Leuven, 128 p.